

Спочатку думай про «малий»!

Наталія ГОНЧАРОВА,
голова громадської ради
Ленінського району м. Севастополя,
член президії громадської ради при СМДА

Черговим приводом для вельми актуальної розмови про малий бізнес стало опублікування на офіційному сайті Севастопольської міської ради 19 березня нинішнього року проекту рішення «Про затвердження комплексної схеми розміщення тимчасових споруд та архітектурних типів тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності на території міста Севастополя». У другому абзаці цього проекту передбачено: «Встановити, що розташування тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності на території адміністративно-територіальної одиниці – м. Севастополь здійснюється на конкурсній основі».

Конкурс як порушення прав

Проте в преамбулі проекту рішення немає посилання на норму права чинного законодавства України, на підставі якої органи місцевого самоврядування мають право розміщувати ці споруди на конкурсній основі. Припускаємо, що, розробляючи цей проект, міськрада керувалася листом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Мінрегіонрозвитку) від 03.04.2012 р. № 7/14-5463 (додаток 2), зокрема, тезою про те, що «в разі наявності кількох претендентів на одне місце розташування тимчасових споруд можна здійснювати на конкурсній основі, що не вимагає законодавчого регулювання». Усвідомлюючи, що цей лист може бути використаний міськрадою для проведення такого конкурсу, громадська рада при Севастопольській МДА (далі – ГР) надіслала лист від 14.07.2012 р. № 80 (додаток 3) до Мінрегіонрозвитку з проханням «відкликати це роз'яснення як таке, що не відповідає чинному законодавству України». Додатково ГР направила запит до Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва (далі – Держпідприємництво) від 02.07.2012 р. № 80 (додаток 4) з проханням здійснити аналіз листа Мінрегіонрозвитку від 03.04.2012 р. № 7/14-5463.

Після цього ГР отримала роз'яснення від Держпідприємництва (14.08.2012 р. № 2470/0/20-12 (додаток 5)) про те, що «нині ані Законом, ані Порядком не передбачено розташування тимчасових споруд на конкурсній основі в разі наявності кількох претендентів на одне місце». Для отримання докладнішого роз'яснення Держпідприємництво звернулося до Мінрегіонрозвитку для з'ясування позиції з питання, зазначеного у зверненні ГР. У відповідь на запит Держпідпри-

ємництва Мінрегіонрозвитку повідомило листом від 26.09.2012 р. № 7/14-15523 (додаток 6), що: основною метою Порядку є «спрощення дозвольно-погоджувальних процедур у будівництві. Проведення конкурсів при вирішенні питань розташування таких незначних об'єктів архітектури, якими є тимчасові споруди, Мінрегіонрозвитку вважає невідповідною узгоджувальну процедуру, яка не відповідає принципам напрямом реформування містобудівної діяльності».

Частиною четвертою статті 28 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачено, що розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності здійснюється в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади з питань будівництва, містобудування та архітектури. Наказ Мінрегіонрозвитку від 21.10.2011 № 244 «Про затвердження Порядку розташування тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності» було розроблено й затверджено на виконання положень Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» (далі – Порядок), основною метою якого є спрощення дозвольно-погоджувальних процедур у будівництві.

Статтю 8 Конституції України встановлено, що одним з основних принципів правової держави є принцип верховенства права.

Відповідно до п. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти лише в межах своїх повноважень і в спосіб, передбачений Конституцією та законами України, а також на підставі цих документів.

Відповідно до норм Земельного кодексу України конкурс (аукціон) може бути проведений тільки сто-

совно земельних ділянок для ведення підприємницької діяльності.

Міська рада, порушуючи норми чинного законодавства України і не підтримуючи реформ Президента України з дерегуляції, має намір провести конкурс на наявні робочі місця. Тож підприємці висловлюють принципову незгоду з можливим розміщенням тимчасових споруд на конкурсній основі, вбачаючи в цьому грубе порушення своїх прав.

У пошуках «сита» гласності

Як і раніше, влада вирішує, кому як жити, демонструючи неспроможність розлучитися зі старою звичкою – керувати долями людей без їхньої участі.

Пригадаймо регіональну Програму підтримки та розвитку малого бізнесу. Це – важливий і потрібний інструмент, покликаний допомагати становленню не тільки бізнесу як такого, а й зародженню середнього класу в нашій країні.

Такі програми приймають уже понад 12 років, та біда в тому, що рік у рік їхні автори констатують ті самі «нерозв'язані» проблеми малого бізнесу, пропонують ті самі малоефективні заходи з їх вирішення, закладають ті самі 2–2,5 мільйона гривень на фінансування, призначають тих самих «штатних» виконавців програми.

Ми не піддаємо сумніву бажання влади працювати на благо малого бізнесу. Але вважаємо, що парадигму мислення чиновників потрібно змінювати в бік більшої відкритості. Зрілість бізнес-спільноти сягнула рівня, коли обговорення пріоритетів програми, конкретні виконавці, котрі бажають брати участь в її реалізації, конкретні пропозиції щодо заходів мають просіюватися крізь «сито» гласного обговорення. Варто замислитися, чому в США вкладають мільярди доларів у спеціальну адміністрацію малого бізнесу.

Чому Барак Обама сказав, що під час кризи доведеться підвищувати податки, але в жодному разі – не для малого підприємництва? Чому в Європі вишов спеціальний законодавчий акт під назвою «Спочатку думай про «малий»? Чому цивілізовані країни вкладають не лише інтелектуальні зусилля, а й гроші в розвиток малого бізнесу?

Сучасні тенденції розвитку економіки свідчать про те, що ефективність великого бізнесу забезпечується нині завдяки використанню високих технологій, управлінню великими обсягами фінансів і матеріальних цінностей з одночасним використанням мінімальної кількості працівників із максимально високим професійним рівнем. Це означає, що великий бізнес у майбутньому використовуватиме дедалі менше найманих працівників, залишаючи за бортом свого кадрового інтересу значну частину населення країни, в якій він працює. Це вже давно відчули в Європі та Сполучених Штатах, відчуваємо ми це і в Україні.

Розвинені країни вже знайшли, як розв'язати проблему поглинання багатомільйонної робочої сили. Це – розвиток приватної ініціативи та малого підприємництва.

Переконливість переваг

Не оперуючи великими фінансами, малий бізнес розвивається завдяки власній ініціативності та ідеям, побудованим на використанні людського потенціалу. (До речі, відповідно до останніх нормативних актів у Європі до категорії малих належать бізнеси, обсяг реалізації в яких сягає за рік 10 млн. євро.) Крім того, приватна ініціатива дає змогу витратити менше сил і коштів держави на те, щоб керувати економічними процесами, й водночас заповнює динамічно народжені економічні ніші. У цьому малий бізнес – беззаперечний чемпіон. Також він є чемпіоном і там, де потрібен індивідуальний підхід, оскільки приватна ініціатива саме й ґрунтується на таланті знайти власну нішу.

Отже, першою із функцій малого бізнесу є поглинання робочої сили, яка ніколи не вбудується в систему високотехнологічного великого бізнесу. Друга функція – зменшення соціально-економічних ризиків. Ми добре пам'ятаємо, що саме з краху великих корпорацій почалася світова фінансова криза. Сотні тисяч безробітних одночасно з'явилися на ринку, і це створило серйозні соціально-економічні ризики.

Тим часом крах одного суб'єкта малого бізнесу не тягне за собою жодних ризиків. Ця ніша відразу заповнюється іншими суб'єктами. Така динамічність малого бізнесу є його перевагою, а не проблемою, як чомусь вважають в Україні.

Третя важлива функція малого бізнесу: він створює так званий *grass route* (або «підлісок»), базову конкуренцію. Без малого та середнього бізнесу економіка ризикує перетворитися на економіку монопольних

ніш. У країні, яка розвиватиметься в такий спосіб, буде 10–20 сімей, які контролюють усю економіку, з одного боку, та бідне населення, залежне від цих сімей і зовнішньої допомоги, – з другого. Тоді як із розвитком малого та середнього бізнесу народжується потужний середній клас людей, не залежних ані від держави (вони самі можуть заробляти собі на життя), ані від власників великих підприємств.

Ці унікальні властивості малого бізнесу й визначають його місце в економіці, зобов'язуючи державу дбати про розвиток малого та середнього бізнесу. Іншого способу піклуватися про суспільний добробут немає.

В Україні дуже великий людський потенціал, а отже, і вагомий потенціал розвитку малого та середнього бізнесу. Але для того, щоб цей потенціал був використаний, потрібно створити відповідні умови. Це і спрощення всіх процедур, і спрощення відносин підприємців та держави, і адекватне оподаткування.

Під пресом

Нещодавно експерти Міжнародної фінансової корпорації розрахували, скільки коштує у фінансових і часових витратах виконання податкового законодавства в Україні. Як з'ясувалося, великому бізнесу, в якого обсяг реалізації перевищує сотні мільйонів, це коштує не більше 0,05%, тоді як малому – аж 6%. Новий Податковий кодекс докорінно цю пропозицію не змінив, а навпаки, погіршив, тому тепер підприємцям буде ще складніше застосовувати податкові норми. Яким же має бути законодавство, щоб у малого бізнесу залишалися стимули для розвитку?

Звернімося знову до досвіду розвинених країн. Там у малому бізнесі зайнято майже 70% населення. А податки від нього ніколи не перевищують 30% надходжень до бюджету. Така залежність пов'язана з тим, що малий бізнес невисокоєфективний, бо використовує людський потенціал, не маючи масового виробництва і великих фінансових ресурсів. Тому, власне, він і платить менше податків. До такої пропорції ми мусимо прагнути у вітчизняній системі оподаткування, незважаючи на бажання нашого уряду зробити так, щоб саме малий бізнес був основним наповнювачем бюджету. Спроба десятки цього призведе до знищення бізнесу, а далі – й до руйнування суспільного добробуту.

Оподаткування малого бізнесу має залишити підприємцеві стимул для розвитку, не забуваючи 6% на виконання податкових правил і спричиняючи якнайменше дискусій між органом податкового контролю і власне підприємцем. Із цього виходить, що спрощена система оподаткування – не примха, створена на короткий період, а конкурентна перевага нашої країни. Запровадивши свого часу спрощену систему, ми до-

зволили розвинутися класу малого та середнього бізнесу, інакше Україна мала б економіку монопольних ніш з іще нижчим рівнем суспільного добробуту. Тому спрощена система оподаткування – доконечна потреба, а не випадковість. Численні дослідження свідчать, що основним стримувальним чинником його розвитку є адміністративний диктат та податковий тиск.

На жаль, немає статистики, спроможної відповісти нам бодай на два запитання. 1. Скільки громадян не стали суб'єктами підприємницької діяльності через надміру бюрократизований вхід у бізнес? 2. Скільки суб'єктів припинили займатися підприємницькою діяльністю або перейшли у «тінь» через численні перевірки з боку державних органів, адміністративний тиск, корупцію, брак жорстких справедливих законів, що стосуються і підприємців, і чиновників? Різка погіршення матеріальних умов життя людей у зв'язку із трансформацією економічної системи країни у 1990-х роках сприяло визначенню мотивації стосовно переходу до підприємницької діяльності: отримання швидких доходів, які перевищували б жебрацькі зарплати у державних установах. Тому велика частина підприємців Севастополя досі займається посередництвом, яке потребує незначних матеріальних, фізичних, професійних витрат і дає за менший час відчутні доходи. Вхідження в підприємницьку діяльність через посередництво та торгівлю у сформованих умовах можна, напевно, вважати неминучим кроком на шляху до цивілізованого ринку.

Альтернатива зuboжінню

Велика кількість людей, причетних до бізнесу, є приватними підприємцями без створення юридичної особи: це так звані човники (за даними статистики, в Україні їх 7 мільйонів). 3-поміж них – вуличні торговці, дрібні виробники. Серед тих, хто займається будь-якою підприємницькою діяльністю, зростає кількість жінок, які обирають невеликий бізнес. Таке звернення до дрібної комерції для переважної більшості вимушене й не пов'язане з колишньою професійною діяльністю. Здебільшого підприємці не просто змінювали свій соціальний і професійний статус, а й знижували його, бо ця діяльність не потребує ні освіти, ні накопичених професійних знань.

Однак за умов стагнації промисловості, відсутності соціальних гарантій з боку держави саме така діяльність для багатьох стала єдиною альтернативою пасивному очікуванню соціальної допомоги, невилітаті зарплати, а часто навіть і напівголодного існування. Головним рушійним мотивом прийняття такого рішення, як правило, є почуття відповідальності за своїх близьких, а не ті аргументи, які наводять сучасні підручники з економічної теорії.

